

tat de Bellpuig, e les naus que a la vela anaven *volte-jant*, que no podien en lo port entrar ---» (Ag. I, 272; II, 263).

Us que va restar viu en el vocabulari nàutic: «al-guns cinc o sis mesos / Barceló *voltejà* / contemplant los inglesos / dintre de Gibraltà» (l'almirall mallorquí que tenia bloquejat Gibraltar, c. 1779); «Barceló / illumina Gibraltar amb lo cant», *Romlo*. (Milà Fontanals, 130); «Si us agafava en popa el Nord o el gregal fresc, la travessia podia ésser molt ràpida. --- Amb vent de proa calia *voltejar*, però una hora o altra també s'hi arribava. Era quan us agafava una encalmada o --- que la indeterminació de la travessia era completa», Josep Pla (en Villangómez, *Lli. d'Eivissa*, 193).

Del cat. va passar com a manlleu al cast. del S. xv: *boltejar* «manejar la nave en alta mar o en las cercanías de la costa, de manera que se desplace lo menos posible del lugar donde se halla» en Gz. de Clavijo (c. 1410), *Hist. d. del Gran Tamerlán* (22.14, 23.15, 26.8, ed. Estrada, p. 178), també en Tafur (mj. S. xv): «como era tarde, *boltejamos* en la mar hasta otro día», edd Jz. de la Espaça, p. 297.

Altres accs. diverses, ultra la nàutica: *voltejar les campanes* (Banyoles, cita del *D. Ag.*, s. v. *trillejar*), a Castalla com a tot el val. 'fer girar en voltes, i sonar, les campanes', *E. Valor-Giner*, 1950-55. A l'Alt Conflent 'envoltar, rodejar': «lo Bosc de Mestre Joan *volteja* 'l vilatge», Caudièrs (1960). A l'Alt Aragó un *bultheadero* «tirador de troncos» Biescas de Tena, 1966. *Volteja-dor* «lo *volteja-dor* sobre corda: funambulus», *Jn Este-ve, LiEleg.* 1-3; *Busa-N.*; «lo v.: cybisteres; lo v. de corda: funambulus; les coses que fa lo v.: cybistema», *OPou (ThPu., 155)*. *Volteig. Voltejadura* [*Busa-N.*]. *Voltejament* [*Lacav.*].

Volt, voltaic, voltaisme, voltaïta. Voltatge, derivats savis del nom del físic italià Volta († 1827); cpt.: *vol-tàmetre, voltímetre. Volt-ampere*.

DERIV. SAVIS del ll. *volvere: Voluble*, pres de *volubilis*, pròpiament 'giradis, que es tomba' [c. 1400]: «Diu Valeri --- que --- los béns --- són posats a --- fortuna, qui-ns gita adés a --- altea de la roda variable e *voluble*, acabussant-nos en la pregonesa de les misè-ries», «Aníbal --- enganat per la fortuna *voluble*, instable e inconstant» (*Scipio e A., NCl., 34.22, 37.20*); «--- hi remou les tormentes / com fa el mestral sobre la mar *voluble*», Costa (*Horacianes*, 1906, XIII, 4d), v. i *volublement* [*Lab.* 1840]; *volubilitat* [*Lacav.*] «v.: inconstància, variabilitat», Fontserè (*CiFiNat.*, 270 i lèxic). Ja Llull assajà l'ús de *voluble* en la variant *volible*: «en la figura *volible* --- fer los judicis de les costillanes», *Astr.* I, 5.

Voluta, ll. *volūta*, fem. de *volūtus*, -a, -um, part. de *volvère*, pròpiament 'tombada, retorta, caragolada' [ornament de capitell, 1575, *OPou, ThPu.*, 14]; objectes de forma semblant: «fumant ab sa pipa --- mirant la fumera --- per seguir les capritxoses *volutes* ab que s'escarria per l'espays», *EmVilanova (O. C. II, 156)*; anàlogament val., *CSalvador, AlcM*; formant part de la proa de les naus: «*volutes del tallamar*: polena, mascaró, buixees», *LFlores, Vocab. val. d. naveg. (Misc.*

Fabra, 322b), cf.: les «buixees són: 1) proa polena ---, 2) mascaró de proa, 3) *-es del tallamar*, 4) buixees; el que en cast. s'anomena *beques*», ib., 314. *Contravoluta* [1868, *SLitCosta*].

De *VOLŪTA* o el seu deriv. *VOLŪTĀRĪ* 'tombar-se i retombar-se', per via popular, vénen per comparació mots comarcals, en particular val. S. *bolúdes negres* 'espècie de bolets en forma de grosses boles negres' (Beniarrés, 1963), amb el canvi *vo- > bo-* comentat supra.

I sobretot ross. i emp.: *voluda* 'gentada, multitud' (gloss. de l'ed. Marty): «Nos vet-aquí partits cap al firal: / quina *voluda* hi havia en aqueix camf-ral! / --- / cavalls, burros i gent / s'hi premien, i de valent!», *Saisset*; el matis primer és més aviat 'aglomeració de gent etc., a premudes, bellugamenta i empentes': «tota la gent del poble aquí havia caiguda! / Dones, goços i mainatjós, / tots cridant, a 'n poguer pus; / i jo, tot roig, premit al mig de la *voluda*, / o, de cops, apretat contra calque paret, / que encara 'n suï de destret!», id. (*Catal. d. R.*, 139; *Perpiny.*, 22).

En moments tràgics de la història de la nació, superats després virilment per Catalunya en tots els seus països, vaig apendre el mot a l'Alt Emp. Des de la sentinella, en els costers entre Boadella i Figueres, jo veia, de prompte, la creixent desfildaga convertint-se en una gropada de polseguera i formigueig humà: dones, homes, infants, vells trampajants, carretes, cicles, animals i autos arrossinats, camionats de gent amuntegada i penjant de l'envelall dels caruatges: «ara ja ve la *bolúda*!»: 7 de febrer 1939. «Tornarem!» era la veu de la munició, empesa pel fat dels crims de l'enemic secular, de l'aliança totalitària, la complicitat internacional i els defectes interns; si bé ningú es prestava a la rifa d'execució, ajupiment o presidí: «Tornarem a lluitar, tornarem a sofrir, tornarem a guanyar, amb catalana tenacitat i maldant durament, però no tindreu el goig planer de passar-nos per les armes!». Aprofito l'ocasió per recordar que la divisa inoblidable del President Companys, fou així (--- tornarem a guanyar, no pas «a vèncer», canvi que lleva al slogan del gran màrtir la virtut mnemotècnica a la rima, com interessava als qui ara el repeteixen, tristos perpetuadors del post-franquisme).

Voluda: aquesta és, en efecte, la forma precisa i aquest l'estricta matis del mot, que Moll ja observava com «*abaluda*: brama» a l'Alt-Emp., 1924 (*BDLC XIII*, 348), variant que és més aviat del B.-Emp., car ja *VCatalà* va usar *abaluda*.

I el verb *voludar, udar-se*: «se *voludar*: se rossegar cap pel sòl» (gloss. de *Saisset, Cat. d. R.*); «rebolcar-se, fer tombarelles, regirar-se», *voludar* tr. «arremolinar la gent» (gloss. de id., *Perpinyanenques*). Però ja des dels orígens literaris, S. XIII: «que-m trasquéssets los uls --- e'l cors pe<s>sejat layxéssets en la sua sanc *voludars*», *VidesR.*, 160r1, n. 4, trad. «in suo sanguine *volutari*» (468.8). I ja en llatí tenia no sols el valor clàssic de freqüentatiu de *volvère* ('girar-se cop i recop'), sinó que ja pertanyia espt. al llatí vulgar: ja de ple en el sentit de 'rebolcar-se', usat per gent